नवी आशा, नवी दिशा

देशदूत

Edition: mobile.deshdoot.com | www.facebook.com/deshdoot | www.deshdoot.com

| जळगाव | बुधवार, दि. १२ डिसेंबर २०१८ | वर्ष २१ | अंक ३४६ | पाने : १२+४ | किंमत : ₹ ५ |

संपादकीय

| जळगाव आवृत्ती |

प्रासंगिक

– आरिफ आसिफ शेख

शाश्वत शेतीचा मंत्र देणारे भूमिपुत्र

'माझा सर्वात मोठा पुरस्कार म्हणजे शेतकऱ्याच्या चेहऱ्यावरचे हास्य! असे जैन उद्योग समूहाचे संस्थापक अध्यक्ष डॉ.भवरलालजी जैन म्हणत. तेवढ्याच तन्मयतेने त्यांनी कृषी, शेती आणि शेतकरी बांधवांच्या विकासासाठी आपले आयुष्य बहाल केले आणि भारताच्या विकासासंदर्भात आपली दूरदृष्टी राखून पाऊल पुढे टाकत नव्या तंत्रज्ञानाचा आविष्कार केला. उच्च कृषी तंत्रज्ञानाद्वारे शेतकरी तथा कृषी व्यवसायाला समृद्ध करणारे डॉ.भवरलालजी तथा मोठे भाऊ यांचा आज जन्मदिवस त्यानिमित्ताने...

डॉ. भवरलालजी जैन यांना सगळे आदराने मोठेभाऊ म्हणत. मोठेभाऊ एक असे व्यक्तिमत्व होते ज्यांनी कोणत्याही कार्याला लहान-मोठे कार्य असा भेद न ठेवता त्या कामाला तडीस नेले. त्याकरिता ते स्वत:ला पूर्णपणे झोकून देत असत. १५-१८ तास ते काम करत असत. मग ते कार्य कारखान्याच्या संशोधनाचे असो, विकास किंवा सामाजिक उन्नतीच्या संदर्भात असो, त्या कामाला ते पूर्ण मेहनतीने करत असत. उद्यमी, शेती आणि गांधी विचारधारेचे प्रचारक, चिंतक अशी ओळख असलेले डॉ. भवरलालजींनी जळगावसहित संपूर्ण भारत देशाचं नाव सातासमुद्रापार नेलं. मोठ्याभाऊंशी परिचित नसेल असा एकही शेतकरी नाहीच. कृषी क्षेत्राबरोबरच साहित्य आणि आपल्या उच्च कृषितंत्रज्ञानाद्वारे भरीव कार्य करीत भवरलालजी जैन यांनी शेतकऱ्यांचे जीवन समृद्ध केले.

अजिंठ्याच्या पायथ्याशी असलेल्या छोट्याशा वाकोद खेडेगावात जन्म लेल्या मोठ्याभाऊंनी उच्चशिक्षित असताना नोकरीवर आणि त्या अनुषंगाने प्राप्त होणाऱ्या मानमरातबीवर अवलंबून न राहता स्वत:च्या हिमतीवर स्वाभिम ानाने कृषि संस्कृतीशी निगडीत उद्योग व्यवसाय सुरू केला. आईला दिलेला शब्द खरा करण्यासाठी आणि यशापयशाचे सुखद दु:खद अत्यंत भयानक धक्के सहन करूनही आत्मविश्वासाने उद्योगक्षेत्रातला निष्ठावंत, कर्तबगार भूमिपुत्र म्हणून ख्यातनाम झाले ही सर्वच शेतकऱ्यांसाठी प्रेरणादायक बाब आहे. रुढ अर्थाने शालेय शिक्षण नसलेल्या मातेकडे उपजत शहाणपण आणि व्यावहारिक नीतिमत्तेचे ज्ञान, भान मोठ्या प्रमाणावर होते. नोकरी करण्यापेक्षा तू असे काही निर्माण कर ज्यात तुझे आणि आपल्या परिवाराचे पोट भरेल असे नव्हे तर पशु-पक्षांचे देखील पोट भरले पाहिजे. आईचा शब्दनशब्द त्यांच्यासाठी प्रेरणादायी! आईने त्यांना व्यवसाय सुरू करण्यासाठी तीन पिढ्यांची बचत केलेले सात हजार रुपये दिले. या बीजभांडवलावर वर्ष १९६३ मध्ये जैन ब्रदर्सची मुहूर्तमेढ रोवली. सुरुवातीला केरोसीन विक्री केली. नंतर शेतीशी निगडीत व्यवसाय जसे बी. बियाणे, खते ट्रॅक्टर, पाईप इत्यादींची एजन्सी त्यांनी घेतली. कालानुक्रमे व्यावसायिक आलेख वाढत गेला. बारा हजार पेक्षाही अधिक सहकाऱ्यांचा समूह असलेल्या आजच्या जैन इरिगेशन कंपनीचा भरभक्कम पाया आदर्श कार्यसंस्कृतीमुळे झाला आहे.

कॅलिफोर्नियाच्या फ्रेसनो येथे १९८५ मध्ये ठिबक सिंचन तंत्रज्ञानाविषयी माहिती जाणून घेतल्यानंतर भारतात ठिबक सिंचनाची सुरूवात भाऊंनी केली. शेतकऱ्यांना केळी, डाळींब स्ट्रॉबेरीचे रोगमुक्त रोप उपलब्ध करून देण्यासाठी जैव प्राद्योगिकी क्षेत्रातही पदार्पण केले. टिश्यूकल्चरच्या माध्यम ातून जैन उद्योग समूहाने खूप मोठे काम साकार केले आहे.

भारताचा कृषिकार्यातला विकास घडवून आणण्यासाठीआपल्याविचारांनानवसंशोधनाची, नवतंत्राची आणि व्यावहारिकतेची विलक्षण जोड देत मोठयाभाऊंनी आपले लक्ष्य निश्चित केले. अल्पभूधारक शेतकऱ्यांचा विकास कसा केला जाईल, हे ध्येय डोळ्यासमोर ठेऊन भवरलालजी जैन यांनी ठिबक सिंचनाच्या तंत्रज्ञानात सुधार करीत कृषी क्षेत्रातील विज्ञाननिष्ठ प्रयोगशीलता वाढविली. ज्यामुळे अल्पभूधारकशेतकऱ्यांच्याउत्पन्नातभरघोसवाढहोऊलागलीआणित्यांच्या वेळेची, पाण्याची, श्रमाचीही बचत होऊ लागली. परिणामी जैन इरिगेशनवर शेतकऱ्यांचा विश्वास कामाच्या गुणवत्तेमुळे आणि शेतकऱ्यांनी साधलेल्या प्रगतीमुळे दृढ होत गेला. सार्थक करूया जन्माचे, रूप पालटू वसुंधरेचे।। या जीवनलक्ष्यानुसार भाऊंनी आपल्या विचारांना कृतीची जोड दिली व उद्योगाबरोबरच कृषी क्षेत्राला नवे रूप प्रदान केले. मोठेभाऊ एक असे व्यक्तिमत्त्व होते ज्यांनी कोणतेही काम छोटे किंवा मोठे नाही हे मन:पूर्वक म ानलं. मग ते कार्य कारखान्याच्या बाबतीत असो, अनुसंधान, विकास किंवा सामाजिक उन्नतीशी संबंधित असो. प्रत्येक कामाला ते चौफेर दृष्टीने पाहत. सहा हार्टअटॅक, दोन बायपास होऊन देखील कामाच्या बाबतीत सजग राहून दररोज १५-१८ तास कार्यरत असणे हीच त्यांची दैनंदिनी. मोठ्याभाऊंनी कार्य हेच जीवन, जीवन हेच कार्य मानले. त्याच कार्यसंस्कृतीला अनुसरून आज जैन इरिगेशन कंपनीचा आलेख उंचावला आहे. मोठ्याभाऊंचे चार सुपुत्र- अशोकभाऊ, अनिलभाऊ, अजितभाऊ व अतुलभाऊ समर्थपणे कंपनीची प्रगती साध्य करून सामाजिक बांधलकीचे व्रत जोपासत आहेत. जैन परिवाराच्या तिसऱ्या पिढीतही हीच उद्योग संस्कृती संस्कारित झाल्यामुळे कंपनीचा पाया अधिक मजबूत झाला आहे. अनिलभाऊ यांचे सुपुत्र मोठ्याभाऊंचे नातू अथांगभाऊ देखील कंपनीच्या व्यवसायात जैन फार्मफ्रेश फूडस् विभागाचे संचालक या नात्याने भविष्यदर्शी कार्याला सुरूवात केली आहे.

भाऊंचा जीवनकाळ संघर्षपूर्ण आणि प्रेरक राहिला आहे. अपार कष्ट करण्याबरोबरच भाऊंना ग्रंथ वाचन-लेखनात खूप रस होता. मराठी, हिंदी आणि इंग्रजीतही त्यांनी लेखन केले. 'ॲन आँत्रप्रन्युअर डिसायफर्ड', 'द एनलायटण्ड आँत्रप्रन्युअर' ही इंग्रजीतून लिहिलेली पुस्तके. त्याचबरोबर 'ती आणि मी' हे त्यांचे आत्मकथनपर हृदगत लोकप्रिय आहे. त्यांच्या धर्मपत्नी कांताई बरोबर व्यतीत केलेला जीवनकाल व घटनांवर आधारित हे पुस्तक आहे. याच पुस्तकाचे पुढे हिंदी आणि इंग्रजीत प्रकाशित झाले. भारतीय संस्कृती आणि सुसंस्कृत संयुक्त कुटुंबसंस्थेचे चित्रण ती आणि मी पुस्तकात समाविष्ट आहे. नव्या पिढीला या पुस्तकातून दिशा निश्चितच मिळेल.

भाऊ ज्याप्रमाणे संस्कारशील होते तसेच त्यांचे वैचारिक अधिष्ठानही खोलवर रूजलेले होते. नव्या पिढीला हे वैचारिक अधिष्ठान प्राप्त व्हावे याकरिता गांधी तीर्थ अर्थात गांधी रिसर्च फाउण्डेशनची स्थापना केली. जैन हिल्स येथे ८१ हजार चौरस फूट क्षेत्रात निर्माण केलेले गांधी तीर्थ एक बहुआयामी आणि मार्गदर्शक संग्रहालय आहे. राष्ट्रपिता महात्मा गांधीजींचे जीवन, त्यांचे आदर्श, अहिंसेची त्यांनी दिलेली शिकवण, स्वातंत्र्य लढ्यातील गांधीजींचे योगदान, शांती आणि क्षमाशील जीवनाचे आचरण असे अनेक पैलू गांधी तीर्थ सचित्र आणि अभ्यासपूर्ण दर्शविते.

उद्योगी, समाजसेवी, शेतकऱ्यांचे हित जपणारे भूमिपुत्र म्हणून भवरलालजी जैन यांची ख्याती आहे. सर्वांच्या हृदयात त्यांना आपुलकीचे, मानाचे स्थान आहे. देशातील करोड़ों शेतकऱ्यांचे जीवनमान समृद्ध करण्याकरिता भाऊ कायम श्रमप्रतिष्ठेचा अंगीकार करीत राहिले. जैन उद्योग समूहाद्वारे सांस्कृतिक उपक्रमांचे निरंतर आयोजन केले जाते. ज्यावेळी 'जैन ब्रदर्स'स्थापित झाले होते तेव्हा जैन ब्रदर्सद्वारे जळगाव शहरातील चौक सुशोभिकरणाचे कार्य केले जात असे. जैन इरिगेशन या परंपरेचे पालन करीत आहे. शहरातील काव्यरत्नावली चौक प्रत्येक सण-उत्सवाच्या अनुषंगाने सुशोभित केले जाते. याच परिसरात 'भाऊंचे उद्यान- पद्मश्री डॉ भवरलालजी जैन थीम पार्क' निर्माण केले आहे. याच तऱ्हेने जैन इरिगेशन कंपनीच्या वतीने नवीन बसस्थानकाशेजारी जळगाव महात्मागांधी उद्यानाचे नूतनीकरण व लोकार्पण करण्यात आले.

कंपनी कायम नव्या विचारांबाबत स्वागतशील असते. आता जैन इरिगेशन कंपनीने सुयोग्य असा आरोग्यदायी आहार लोकांना मिळावा या दृष्टीने मसाल्याच्या क्षेत्रात पदार्पण करण्याचा निर्णय घेतला. जैन इरिगेशन सिस्टिम्स लिमिटेडची फार्म फ्रेश फूडस लिमिटेड या उपकंपनीद्वारे जागतिक दर्जाची मसाला प्रक्रिया प्रकल्पाची उभारणी केली गेली आणि नुकतेच 'व्हॅली स्पाईस' हे नवीन उत्पादन बाजारात आणले गेले.

मोठ्याभाऊंनी संस्कारित केलेले जीवनव्रत 'कार्य हेच जीवन, जीवन हेच कार्य' यानुसार जैन कंपनी व सहकारी कार्य करत आहे. सदैव सकारात्मक विचारसरणी, कामातच मग्न राहण्याची वृत्ती, कठोर परिश्रम आणि पर्यावरणाबाबत असलेली जागरुकता, सद्गुणांचे बीज त्यांनी सहकाऱ्यात संस्कारित केले आहे. आदर्श कार्यसंस्कृतीच्या रूपाने मोठेभाऊ सदैव आपल्या सोबत आहेत.

– मीडिया विभाग, जैन इरिगेशन सिस्टिम्स. लि. जळगांव

मो. ९८८१०५७८६८